

ORCHID PROJECT

**TLOVEN OG KVINNELIG
KJØNNSLEMLESTELSE**

NORGE

DESEMBER 2021

Nasjonalt juridisk rammeverk

Oversikt over det nasjonale juridiske rammeverket i Norge

Nasjonal lovgivning:

- ✓ Spesifikk lov/bestemmelse som kriminaliserer kvinnelig kjønnslemlestelse
- ✓ Fastsetter en definisjon av kvinnelig kjønnslemlestelse
- ✓ Kriminaliserer utførelsen av kvinnelig kjønnslemlestelse
- ✓ Kriminaliserer anstiftelse, arrangement av og/eller gi bistand til utførelse av kvinnelig kjønnslemlestelse
- ✓ Plikt til å rapportere hendelser av kvinnelig kjønnslemlestelse til myndighetene
- ✓ Kriminaliserer medisinsk personells deltakelse i utførelse av kvinnelig kjønnslemlestelse
- ✓ Ekstraterritoriell anvendelse uavhengig av dobbel straffbarhet

Introduksjon

Norge er et land i Nord-Europa med en estimert befolkning på 5.39 millioner.¹ Norge er et konstitusjonelt monarki med et parlamentarisk demokrati og har et sivilrettslig rettssystem.²

Utbredelse av kvinnelig kjønnslemlestelse

En studie publisert i 2016³ estimerer utbredelsen av kvinnelig kjønnslemlestelse i Norge ut fra data om innvandrere som kommer fra 29 land hvor kjønnslemlestelse praktiseres. Per 2013, ble ca. 17 300 jenter og kvinner utsatt for kjønnslemlestelse før de kom til Norge (dette utgjør en prevalens på ca. 40 % i denne gruppen).

Omtrent 9 100 (av totalt 17 300) jenter og kvinner anslås å være infibulerte (type III kjønnslemlestelse). Majoriteten av infibulerte jenter og kvinner kommer fra Somalia (rundt 4,300 jenter og kvinner). Mindre grupper kommer fra Eritrea, Sudan og Etiopia.

Den ovennevnte studien anslår også at mellom 3 000 og 15 500 jenter er i risiko for å utsettes for kjønnslemlestelse per 2013. Av det totale antallet jenter som står i fare for å bli utsatt for kjønnslemlestelse, indikeres det at mellom 1 800 og 4 800 er i risiko for å bli utsatt for infibulasjon (type III kjønnslemlestelse).

Mangel på data om innvandreres regionale opprinnelse og deres etnisitet hindrer videre undersøkelse og solidifisering av statistikk over forekomsten av kjønnslemlestelse i Norge.

Nasjonalt juridisk rammeverk

Spesifikk bestemmelse i generell lov

Kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge etter en særskilt bestemmelse i alminnelig straffelov.

'Grov kjønnslemlestelse' skiller fra 'kjønnslemlestelse' etter **straffelovens paragrafer 284 og 285 (2005, endret 2021)**. **Paragraf 284(1)** fastsetter at å utføre et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader

kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer utgjør 'kjønnslemlestelse'. **Paragraf 285** fastsetter at for at kjønnslemlestelse skal falle inn under betegnelsen 'grov kjønnslemlestelse', må inngrepet ha hatt en av tre konsekvenser til følge: sykdom eller arbeidsudyktighet av noen varighet (**paragraf 285(a)**); en uhelbredelig lyte, feil eller skade (**paragraf 285(b)**); eller død eller betydelig skade på kropp eller helse (**paragraf 285(c)**).

Straffelovens paragraf 284(1) fastsetter at rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes på samme måte som å utføre kjønnslemlestelse.

Paragraf 284(2) fastsetter at samtykke ikke rettfærdiggjør fritak fra straff.

Definisjon av kvinnelig kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse defineres av **straffelovens paragraf 284(1)** som et inngrep som skader en kvinnes kjønnsorgan eller påfører det varige forandringer. Definisjonen er ganske tvetydig, men den inkluderer alle typer kjønnslemlestelse som praktiseres. Det kan hevdes at definisjonen i straffeloven er i tråd med definisjonen gitt av Verdens Helseorganisasjon (WHO), som definerer kjønnslemlestelse som alle former for hel eller delvis fjerning av ytre kvinnelige kjønnsorganer eller annen skade på de kvinnelige kjønnsorganene av ikke-medisinske årsaker.⁴

Kvinner og jenter i alle aldre

Utførelsen av kjønnslemlestelse på kvinner og jenter i alle aldre er kriminalisert i Norge. **Straffelovens paragraf 284 og paragraf 285** inneholder ingen aldersbegrensninger. Imidlertid foreskriver **paragraf 77(g)** at lovbrudd begått mot unge personer, antagelig under 18 år, og de i et avhengighetsforhold til lovbryster er skjerpende forhold.

Anstiftelse og medvirken

Anstiftelse og medvirken (mer spesifikt "bistå og oppmuntre") til kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge gjennom alminnelig straffelov.

Straffelovens paragraf 15 kriminaliserer handlinger som medvirker til å påføre vold. Paragraf 1(1) i lov om forbud mot kjønnslemlestelse (kjønnslemlestelsesloven), som er opphevet og ikke lenger gjeldende, fastsatte at medvirkende til kjønnslemlestelse skal holdes ansvarlig og straffes på samme måte som straffen fastsatt for gjerningspersonen av kjønnslemlestelse. Straffer for medskyldige er imidlertid ikke angitt under paragrafene 284 og 285 i straffeloven.

Anstiftelse av kjønnslemlestelse – når noen får en til å utføre kjønnslemlestelse på offeret – er mest sannsynlig kriminalisert i henhold til **straffelovens paragraf 15**, i likhet med å oppmuntre til kjønnslemlestelse. **Paragraf 15** foreskriver at handlinger som medvirker til å påføre vold er straffbare ved lov. Å ansette eller overtale noen til å utføre kjønnslemlestelse kan kvalifisere som å 'bidra til en voldelig lovovertrødelse' og vil derfor være straffbart i henhold til **paragraf 15**.

Å bistå til kjønnslemlestelse er mest sannsynlig kriminalisert i henhold til **paragraf 15**. En person som på noen som helst måte bidrar til å utføre kjønnslemlestelse kan kvalifisere som en som 'medvirker' til å utføre kjønnslemlestelse og vil derfor være straffbar i henhold til **paragraf 15**.

Tillate bruk av lokaler

Å tillate bruk av lokaler til å utføre kjønnslemlestelse er mest sannsynlig kriminalisert i Norge gjennom generell straffelov. Å tillate bruk av lokaler er en nødvendig (forberedende) handling for å kunne utføre kjønnslemlestelse, uten denne handlingen vil ikke kjønnslemlestelse kunne utføres. Personen som tillater

bruk av lokaler til å utføre kjønnslemlestelse kan kvalifiseres som en som 'medvirker' til utførelsen av kjønnslemlestelse og vil derfor være straffbar etter **straffelovens paragraf 15**.

En person som tillater bruk av lokaler for å utføre kjønnslemlestelse kan kvalifisere som en 'medvirker' og er derfor medskyldig til en forbrytelse. **Kjønnslemlestelsesloven paragraf 1(1), som er opphevet og ikke lenger gjelder**, foreskrev at medvirkende til kjønnslemlestelse skal holdes ansvarlig og straffes på samme måte som straffen fastsatt for gjerningspersonen av kjønnslemlestelse. Straffer for medskyldige til å utføre kjønnslemlestelse er imidlertid ikke angitt under **paragrafene 284 og 285 i straffeloven**.

Tilby eller besitte instrumenter

Å tilby (spesifikke) instrumenter til gjennomføringen av kjønnslemlestelse er mest sannsynlig kriminalisert i Norge gjennom generell straffelov.

Å tilby (spesifikke) instrumenter er en nødvendig (forberedende) handling for å kunne utføre kjønnslemlestelse, uten denne handlingen vil ikke kjønnslemlestelse kunne utføres. Personen som tilbyr (spesifikke) instrumenter til å utføre kjønnslemlestelse kan kvalifiseres som en som 'medvirker' til kjønnslemlestelsen og vil derfor være straffbar i henhold til **straffelovens paragraf 15**.

En person som tilbyr (spesifikke) instrumenter til utførelse av kjønnslemlestelse kan kvalifisere som en som 'medvirker', og derfor en medskyldig til en forbrytelse. **Kjønnslemlestelsesloven paragraf 1(1), som er opphevet og ikke lenger gjelder**, foreskrev at medvirkende til kjønnslemlestelse skal holdes ansvarlig og straffes på samme måte som den fastsatt for gjerningspersonen av kjønnslemlestelse. Straffer for medskyldige til kjønnslemlestelse er imidlertid ikke angitt under **paragrafene 284 og 285 i straffeloven**.

Å besitte (spesifikke) instrumenter til gjennomføringen av kjønnslemlestelse har ikke blitt kriminalisert i Norge. **Straffeloven** inneholder ingen generell bestemmelse om forberedelse av lovbrudd. **Paragraf 16(1)** foreskriver at forsøk på et lovbrudd er straffbart når fullbyrdelsen av lovbruddet medfører minst et år i fengsel og når handlingene i et forsøk på et lovbrudd direkte kan føre til fullbyrdelse av lovbruddet. Å besitte instrumenter alene ser ikke ut til å utgjøre begynnelsen på fullbyrdelsen av et lovbrudd, og noen kan fortsatt bestemme seg for ikke å utføre kjønnslemlestelse eller få utført kjønnslemlestelse.

Unnlatelse av å rapportere kjønnslemlestelse

Å unnlate å rapportere kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge gjennom generell straffelov. **Straffelovens paragraf 196(a)** kriminaliserer unnlatelse av å rapportere et lovbrudd eller konsekvensene av det, inkludert utførelsen av kjønnslemlestelse i henhold til **straffelovens paragraf 284**.

Kjønnslemlestelseslovens paragraf 1(1), som er opphevet og ikke lenger gjelder, foreskrev at yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, den kommunale helse- og omsorgstjenesten, sosialtjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn har plikt til å søke å avverge kjønnslemlestelse ved anmeldelse eller på annen måte, uten hensyn til eventuell taushetsplikt. **Kjønnslemlestelseslovens paragraf 2** foreskrev at unnlatelse av dette kan medføre bøter eller fengsel. Straffer for unnlatelse av å rapportere kjønnslemlestelse er imidlertid ikke angitt under **paragrafene 284 og 285 i straffeloven**.

Medisinsk kjønnslemlestelse

Selv om **straffeloven** ikke inneholder en spesifikk bestemmelse, er medisinsk kjønnslemlestelse kriminalisert i Norge etter **straffelovens paragraf 284**. **Paragraf 284** foreskriver at enhver person som skader en kvinnes kjønnsorganer eller påfører dem permanente forandringer, er ansvarlig for lovbruddet kjønnslemlestelse. Utførelse av kjønnslemlestelse av enhver person, inkludert medisinsk fagpersonell, er derfor straffbart ved lov.

Ekstraterritorialitet

Straffeloven utvider den ekstraterritoriale anvendelsen av norsk straffelov til utførelsen av kjønnslemlestelse i utlandet, uavhengig av dobbel straffbarhet. I **paragrafene 5(a) og 5(b)** er det fastsatt at enhver som er norsk statsborger eller bosatt i Norge som har begått en av de lovbrudd som er beskrevet i **straffelovens paragrafer 284 og 285**, kan tiltales og prøves i Norge, selv om lovbruddet ble begått i utlandet.

Straffer

Straffen avhenger av hvilken form for legemsbeskadigelse som et konkret tilfelle av kjønnslemlestelse anses å ha påført og om det foreligger skjerpende omstendigheter.

- **Straffeloven paragraf 284** fastsetter en strafferamme på *inntil seks års fengsel* for å ha påført kjønnslemlestelse.
- **Straffelovens paragraf 285** fastsetter en strafferamme på *inntil femten års fengsel* for å ha påført grov (alvorlig) kjønnslemlestelse.

I tilfeller av kjønnslemlestelse er det svært sannsynlig at skjerpende omstendigheter vil være tilstede, siden ofrene er mindreårige og i et avhengighetsforhold til gjerningspersoner eller medskyldige til forbrytelsen (**paragraf 77(g) i straffeloven**); kjønnslemlestelse utføres ofte med midler eller metoder som er farlige eller skadelige for et offer (**paragraf 77(a)**); og kjønnslemlestelse kan utføres på en spesielt hensynsløs måte (**paragraf 77(d)**). Det er imidlertid ikke fastsatt noen definitive straffer ved lov.

Straffelovens paragraf 284(1) foreskriver at rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes med samme straff som utførelse av kjønnslemlestelse.

Fagpersoner og personer som unnlater å rapportere kjønnslemlestelse, kan straffes med bøter eller *inntil ett års fengsel* i henhold til **straffelovens paragraf 196(1)**.

Beskyttelse

Beskytte ukuttede kvinner og jenter

Paragraf 30(3) i lov om barn og foreldre (barneloven) kriminaliserer handlinger som vil utsette et barn for vold eller forårsake skade eller fare for barnets fysiske eller psykiske helse.

Politets utlendingsenhet har plikt til å distribuere omfattende informasjon om forbudet mot å utføre kjønnslemlestelse på jenter og kvinner som kommer fra regioner hvor kjønnslemlestelse tradisjonelt praktiseres. Politiet har lov til å konfrontere en mistenkt familie, konfiskere pass eller annen reisedokumentasjon og nekte å utstede pass for å hindre at en jente eller kvinne forlater Norge. En mistenkt familie kan fortsatt få lov til å reise etter å ha blitt orientert om norske lover om kjønnslemlestelse, men under forutsetning av en oppfølging med norske myndigheter når familien kommer tilbake til Norge.⁵

Barnevernloven paragraf 4-6 fastsetter at barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten har ansvar for å umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet, uten samtykke fra foreldrene, dersom et barn står i fare for å bli vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, i henhold til **paragraf 4-12**.

Paragraf 4-3 fastsetter at barneverntjenesten har plikt til å undersøke forholdet så tidlig som mulig for å begrense skaden for barn og eventuelle andre berørte personer.

Paragraf 3-1 fastsetter at kommunen har plikt til å følge nøye med i de forhold barn lever under og sette inn beskyttelsestiltak. Den foreskriver også at barneverntjenesten har plikt til å ta opp lettere omsorgssvikt og atferdsproblemer på et tidlig tidspunkt.

I **paragraf 2-3(2)(a)** fremgår det at Barne-, ungdoms- og familieetaten har plikt til å bistå kommunal barnevernstjeneste med plassering av barn utenfor hjemmet.

Implementering av loven

Rettssaker

Det finnes ingen norske rettssaker relatert til kjønnslemlestelse kjent for 28 Too Many.

Konklusjoner og anbefalinger

Konklusjoner

Kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge etter to spesifikke bestemmelser i generell strafferett, **paragrafene 284 og 285 i straffeloven**.

Definisjonen av 'kjønnslemlestelse' fastsatt av loven er ganske tvetydig, og det er uklart om den dekker **alle typer kjønnslemlestelse**.

Anstiftelse og medvirken (mer spesifikt "bistå og oppmuntre") til kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge gjennom generell straffelov.

Unnlatelse av å rapportere kjønnslemlestelse er kriminalisert i Norge gjennom generell straffelov.

Straffeloven utvider **den ekstraterritoriale anvendelsen** av norsk straffelov til utførelse av kjønnslemlestelse i utlandet, uavhengig av dobbelt straffbarhet, dersom gjerningsmannen har norsk statsborgerskap eller er bosatt i Norge.

Anbefalinger

Vi anbefaler at Norge endrer gjeldende 'definisjon' av kjønnslemlestelse fastsatt av loven, slik at den samsvarer med definisjonen gitt av WHO.

Vi anbefaler at Norge innfører en plikt for (i det minste) relevante fagpersoner og institusjoner til å rapportere saker der det er rimelig grunn til å tro at kjønnslemlestelse kan bli utført umiddelbart.

Vi anbefaler også at Norge utvider den ekstraterritoriale anvendelsen av norsk straffelov til utførelse av kjønnslemlestelse i utlandet, uavhengig av dobbel straffbarhet, i tilfeller hvor kun offeret har norsk statsborgerskap eller er bosatt i Norge.

Til slutt anbefaler vi at Norge innfører et system som ligner på de britiske kjønnslemlestelse bestemmelsene (the British Female Genital Mutilation Protection Orders) for å garantere effektiv beskyttelse av jenter og kvinner som er i risiko for å bli utsatt for kjønnslemlestelse og skadelig tradisjonell praksis.

Vedlegg I: Internasjonale og regionale traktater

NORGE

Signert

Ratifisert/
Tilrådte

Reservasjoner på
rapportering?

Internasjonale

Internasjonal konvensjon om politiske og sivile rettigheter (1966) (<i>ICCPR</i>) ⁶	✓ 1968	✓ 1972	Nei
Internasjonal konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (1966) (<i>ICESCR</i>) ⁷	✓ 1968	✓ 1972	Nei
Konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner (1979) (<i>CEDAW</i>) ⁸	✓ 1980	✓ 1981	Nei
Konvensjon om barnets rettigheter (1989) (<i>CRC</i>) ⁹	✓ 1990	✓ 1991	Nei

Regionale

Istanbul-konvensjonen ¹⁰	✓ 2011	✓ 2017	Nei
Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ¹¹	✓ 1950	✓ 1952	Nei

'Signert': en traktat er signert av land etter forhandlinger og avtale om innholdet.

'Ratifisert': når de er undertegnet, må de fleste traktater og konvensjoner bli ratifisert (dvs. godkjent gjennom standard nasjonal lovgivningsprosedyre) for å være juridisk bindende i det landet.

'Tiltrådt': når et land ratifiserer en traktat som allerede er forhandlet fram av andre stater.

Vedlegg II: Nasjonale lover

Straffeloven

Paragraf 5

Utenfor virkeområdet etter § 4 gjelder straffelovgivningen for handlinger foretatt

- a) av en norsk statsborger,
- b) av en person med bosted i Norge, eller
- c) på vegne av et foretak registrert i Norge,

når handlingene:

- 1. er straffbare også etter loven i landet der de er foretatt,
- 2. anses som krigsforbrytelse, folkemord eller forbrytelse mot menneskeheten,
- 3. anses som brudd på krigens folkerett,
- 4. anses som barneekteskap eller tvangsekteskap,
- 5. anses som kjønnslemlestelse,
- 6. er rettet mot den norske stat eller norsk statsmyndighet, eller rammes av §§ 120 a eller 127 jf. 120 a,
- 7. er foretatt utenfor området for noen stats høyhetsrett og kan straffes med fengsel,
- 8. anses som omsorgsunndragelse,
- 9. rammes av §§ 257, 291-296, 299-306 eller §§ 309-316,
- 10. anses som terror- eller terrorrelatert handling etter straffeloven kapittel 18, eller rammes av §§ 145 eller 146,
- 11. anses som oppfordring til en straffbar handling etter straffeloven § 183 eller innebærer fremsettelse av en hatefull ytring etter straffeloven § 185,
- 12. anses som korrupsjon eller påvirkningshandel etter §§ 387 til 389, eller
- 13. rammes av sanksjonsloven § 4.

Første ledd gjelder tilsvarende for handlinger foretatt

- a) av en person som etter handlingstidspunktet er blitt norsk statsborger eller har fått bosted i Norge,
- b) av en person som er eller etter handlingen er blitt statsborger i eller bosatt i et annet nordisk land, og som oppholder seg i Norge, eller
- c) på vegne av et utenlandsk foretak som etter handlingstidspunktet har overført sin samlede virksomhet til et foretak registrert i Norge.

Første ledd nr. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 10 med unntak av § 145, 11 og 12 gjelder tilsvarende for handlinger foretatt av andre personer enn dem som omfattes av første og annet ledd, når personen oppholder seg i Norge, og handlingen har en lengstestraff på fengsel i mer enn 1 år.

For handlinger som nevnt i første ledd nr. 2 gjelder annet og tredje ledd bare dersom handlingen etter folkeretten anses som folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse.

Straffelovgivningen gjelder også for handlinger som er foretatt i utlandet av andre personer enn dem som omfattes av første til fjerde ledd, dersom handlingen har en lengstestraff på fengsel i 6 år eller mer og er rettet mot noen som

er norsk statsborger eller er bosatt i Norge, eller har en lengstestraff på fengsel i 3 år eller mer og er foretatt på vegne av et foretak som nevnt i første ledd bokstav c eller annet ledd bokstav c.

Ved strafforfølgning etter denne paragraf kan straffen ikke overstige høyeste lovbestemte straff for tilsvarende handling i det landet der den er foretatt.

Påtale etter denne paragraf reises bare når allmenne hensyn tilsier det.

Paragraf 15

Et straffebud rammer også den som medvirker til overtredelsen, når ikke annet er bestemt.

Paragraf 16

Den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i 1 år eller mer, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen, straffes for forsøk, når ikke annet er bestemt.

Den som frivillig avstår fra å fullbyrde lovbruddet eller avverger at det blir fullbyrdet, straffes likevel ikke for forsøk.

Paragraf 77

Ved straffutmålingen skal det i skjerpende retning især tas i betraktning at lovbruddet:

- a) er begått med midler eller metoder som er særlig farlige eller har stort skadepotensial,
- b) har satt menneskers liv eller helse i fare eller voldt velferdstap,
- c) er tilsiktet et vesentlig mer alvorlig resultat eller det lett kunne ha blitt følgen,
- d) er begått på en særlig hensynsløs måte,
- e) er ledd i en planlagt eller organisert virksomhet,
- f) er begått av flere i fellesskap,
- g) er forøvet ved at lovbrøtteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til lovbrøtteren,
- h) har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd,
- i) har sin bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern,
- j) er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit,
- k) er begått av noen som tidligere er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken,
- l) er begått i nærvær av barn under 15 år.

Paragraf 196

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge et lovbrudd eller følgene av det, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig, og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at lovbruddet er eller vil bli begått. Avvergingsplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt og gjelder lovbrudd som nevnt i

- a) § 111 (krenkelse av Norges selvstendighet og fred), § 113 (krenkelse av Norges statsforfatning), § 115 (angrep på de høyeste statsorganenes virksomhet), § 117 (inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner), § 119 (landssvik), § 121 (etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter), § 123 (avsløring av statshemmeligheter), § 128 (ulovlig militær virksomhet), § 129 (straff for deltakelse mv. i voldelig sammenslutning med politiske mål), § 131 (terrorhandling), § 133 (terrorforbund), § 138 (terrorbombing), § 139 (kapring av luftfartøy og skip mv.), § 140 (forstyrrelse av den sikre drift av luftfartøy og skip mv.), § 141 (bruk og utslipp av farlig stoff i tilknytning til luftfartøy og skip mv.), § 142 (ulovlig befatning med farlig materiale mv.), § 143 (gisseltaking i terrorøyemed), §

144 (angrep på en internasjonalt beskyttet person), § 192 (anslag mot infrastrukturen), § 193 (forbund om anslag mot infrastrukturen), § 194 (forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss), § 223 (grov uriktig anklage), § 238 (allmennfarlig smittespredning), § 239 (allmennfarlig forgiftning), § 240 (alvorlig miljøkriminalitet), § 253 (tvangsekteskap), § 255 (grov frihetsberøvelse), § 256 (forbund om grov frihetsberøvelse), § 258 (grov menneskehandel), § 259 (slaveri), § 262 annet ledd (ekteskap med noen under 16 år), § 274 (grov kroppsskade), § 275 (drap), § 279 (forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp og helse), § 282 (mishandling i nære relasjoner), § 283 (grov mishandling i nære relasjoner), § 284 (kjønnslemlestelse), § 288 (hensettelse i hjelpeløs tilstand mv.), § 291 (voldtekt), § 295 (misbruk av overmaktsforhold og lignende), § 299 (voldtekt av barn under 14 år), § 303 (grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år), § 312 (incest), § 314 (seksuell omgang mellom andre nærstående), § 327 (ran), § 329 (forbund om ran), § 355 (fremkalling av fare for allmennheten) og § 357 (forbund om fremkalling av fare for allmennheten),

- b) militær straffelov §§ 50, 52 eller 96, eller
- c) sikkerhetsloven § 7-5, jf. § 11-4 fjerde ledd.

Ved overtredelse av §§ 312 eller 314 gjelder avvergingsplikten bare når den fornærmede er under 16 år. Ved overtredelse av §§ 299 eller 303 gjelder avvergingsplikten ikke dersom vilkårene i § 308 er oppfylt.

Brudd på avvergingsplikten straffes ikke når

- a) handlingen det er tale om å avverge ikke har kommet så langt som til straffbart forsøk, jf. § 16, eller
- b) plikten ikke kunne oppfylles uten å utsette ham selv, hans nærmeste eller noen uskyldig for siktelse eller tiltale eller fare for liv, helse eller velferd.

Tredje ledd bokstav b gjelder ikke dersom fornærmede er mindreårig og den som unnlater å avverge er barnets forelder, steforelder, fosterforelder eller en annen som har daglig omsorg for barnet.

Paragraf 284

Med fengsel inntil 6 år straffes den som utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer. Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes på samme måte.

Samtykke fritar ikke for straff.

Paragraf 285

Grov kjønnslemlestelse straffes med fengsel inntil 15 år.

Ved avgjørelsen av om kjønnslemlestelsen er grov skal det særlig legges vekt på om inngrepet har hatt til følge

- a) sykdom eller arbeidsudyktighet av noen varighet, jf. § 274,
- b) en uheldelig lyte, feil eller skade, eller
- c) død eller betydelig skade på kropp eller helse.

Barnevernloven

Paragraf 2-3

Departementet skal

- a) føre tilsyn med at loven og forskriftene og andre bestemmelser som gjelder for tjenester og tiltak etter denne loven, blir anvendt riktig og på en måte som fremmer lovens formål,
- b) sørge for at erfaringene med loven blir vurdert, og at det blir gjennomført nødvendige endringer i regelverket,
- c) gi de retningslinjer og instruksjoner som er nødvendige for å nå mål som er nevnt i bokstav a,
- d) arbeide for at det blir satt i gang forskning som kan få betydning for løsningen av oppgaver etter loven,
- e) sørge for at det finnes et forsvarlig tilbud for utdanning av personell, og at de som skal anvende loven ellers får forsvarlig veiledning,
- f) sørge for at det blir utarbeidet informasjonsmaterieell som barneverntjenesten kan bruke,
- g) sørge for å utvikle statistikk og analyser om barnevernet.

Barne-, ungdoms- og familieetaten skal

- a) etter anmodning fra kommunen bistå barneverntjenesten i kommunen med plassering av barn utenfor hjemmet,
- b) ha ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem,
- c) ha ansvar for at fosterhjemmene får nødvendig opplæring og generell veiledning.

Barne-, ungdoms- og familieetaten skal ha internkontroll for å sikre at oppgavene utføres i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov. Barne-, ungdoms- og familieetaten må kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller kravet til internkontroll. Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om internkontroll.

Statsforvalteren er statlig barnevernmyndighet på fylkesnivå. Statsforvalteren plikter å føre tilsyn med barnevernvirksomheten i de enkelte kommuner, jf. § 2-3b. Statsforvalteren skal også sørge for at kommunene får råd og veiledning.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om gjennomføringen av tilsynet, jf. fjerde ledd.

Barneverninstitusjonene er statlig barnevernmyndighet på lokalt nivå, jf. kapittel 5.

Departementet kan kreve at kommunale organer som hører under loven, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at departementet skal kunne utføre sine oppgaver etter første ledd. Statens helsetilsyn og statsforvalteren kan kreve at kommunale organer som hører under loven, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at disse myndighetene skal kunne utøve sine tilsynsoppgaver i henhold til loven. Statlige sentrale myndigheter, statlige regionale myndigheter, Statens helsetilsyn og statsforvalteren kan kreve at alle institusjoner og sentre for foreldre og barn som omfattes av kapittel 5 i loven, og omsorgssentre for mindreårige som omfattes av kapittel 5 A i loven, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at myndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Disse myndigheter kan også kreve adgang til alle institusjoner og sentre for foreldre og barn som går inn under kapittel 5, og omsorgssentre for mindreårige som går inn under kapittel 5 A.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om statlige barnevernmyndigheters myndighet, oppgaver og organisering på sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Paragraf 3-1

Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer.

Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.

Paragraf 4-3

Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet, skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet, jf. frister inntatt i § 6-9.

Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Det skal legges vekt på å hindre at kunnskap om undersøkelsen blir spredt unødige.

Foreldrene eller den barnet bor hos, kan ikke motsette seg at en undersøkelse som nevnt i første ledd blir gjennomført ved besøk i hjemmet.

Barneverntjenesten kan engasjere sakkyndige. Den sakkyndiges rapport skal før den legges til grunn for vedtak om tiltak etter barnevernloven kapittel 4 være vurdert av Barnesakkyndig kommisjon, jf. § 2-5. Dette gjelder ikke for vedtak om tiltak i akuttsituasjoner, jf. §§ 4-6, 4-9 og 4-25. Den sakkyndiges rapport skal også være vurdert av kommisjonen før den legges til grunn for barneverntjenestens beslutning om å henlegge en sak.

Barneverntjenesten, og sakkyndige som den har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse.

Avgjørelser om å henlegge saken etter en undersøkelse, skal regnes som enkeltvedtak.

Paragraf 4-6

Dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner, skal barneverntjenesten sette i verk de hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige. Slike tiltak kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje.

Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet.

Barnevernadministrasjonens leder kan i et slikt tilfelle også treffe midlertidig vedtak etter § 4-19.

Er det truffet vedtak etter annet ledd, skal begjæring om tiltak som nevnt i § 7-11 sendes fylkesnemnda snarest, og senest innen seks uker, men innen to uker hvis det gjelder tiltak etter § 4-24.

Dersom saken ikke er sendt til fylkesnemnda innen fristene som nevnt i fjerde ledd, faller vedtaket bort. Vedtak som gjelder et barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat, jf. § 1-2, faller likevel ikke bort dersom barneverntjenesten innen samme frist har:

- a) fremmet anmodning til bostedsstaten om å treffe nødvendige beskyttelsestiltak, eller
- b) fattet vedtak om å få overført jurisdiksjon til Norge etter lov 4. september 2015 nr. 85 om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn § 5.

Etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon, skal barneverntjenesten løpende følge med på barnets omsorgssituasjon og utvikling. Barneverntjenesten skal vurdere om det er nødvendig med endringer eller ytterligere tiltak for barnet. Barneverntjenesten skal også følge med på foreldrenes situasjon. Barneverntjenesten skal kort tid etter at vedtak er truffet, kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.

Paragraf 4-12

Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11.

Et vedtak etter første ledd skal treffes av fylkesnemnda etter reglene i kapittel 7.

-
- 1 Jörgen Weibull (1999) 'Norway', *Britannica*. Tilgjengelig på <https://www.britannica.com/place/Norway> (åpnet 27 juli 2021).
 - 2 Study in Norway (udatert) *Norwegian Society*. Tilgjengelig på <https://www.studyinnorway.no/living-in-norway/norwegian-society> (åpnet 16 august 2021).
 - 3 Mai M. Ziyada, Marthe Norberg-Schulz and R. Elise B. Johansen (2016) 'Estimating the magnitude of female genital mutilation/cutting in Norway: an extrapolation model', *BMC Public Health*, 16(110). Tilgjengelig på <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s12889-016-2794-6.pdf> (åpnet 27 juli 2021).
 - 4 World Health Organization (2020) *Factsheet: Female Genital Mutilation*. Tilgjengelig på [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation#:~:text=Female%20genital%20mutilation%20\(FGM\)%20involves,benefits%20for%20girls%20and%20women](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation#:~:text=Female%20genital%20mutilation%20(FGM)%20involves,benefits%20for%20girls%20and%20women) (åpnet 16 august 2021).
 - 5 Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (udatert) *Kjønnslemlestelse: Hva Kan Politiet gjøre?* Tilgjengelig på <https://kjonnslemlestelse.nkvt.no/innhold/hva-kan-politiet-gjore/> (åpnet 27 juli 2021).
 - 6 *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966) United Nations Treaty Collection: Status of Treaties. Tilgjengelig på https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&clang=_en (åpnet 27 juli 2021).
 - 7 *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966) United Nations Treaty Collection: Status of Treaties. Tilgjengelig på https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3&chapter=4 (åpnet 27 juli 2021).
 - 8 *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (1979) United Nations Treaty Collection: Status of Treaties. Tilgjengelig på https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&clang=_en#9 (åpnet 27 juli 2021).
 - 9 *Convention on the Rights of the Child* (1989) United Nation Treaty Collection: Status of Treaties. Tilgjengelig på https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en (åpnet 27 juli 2021).
 - 10 - Council of Europe (2021) *Chart of signatures and ratifications of Treaty 210, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Tilgjengelig på <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty-num=210> (åpnet 27 juli 2021).
- Council of Europe (2021) *Reservations and Declarations for Treaty 210, Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Tilgjengelig på <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=210&codeNature=0> (åpnet 27 juli 2021).
 - 11 - Council of Europe (2021) *Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 005, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Tilgjengelig på [coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?module=signatures-by-treaty&treaty-num=005](https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?module=signatures-by-treaty&treaty-num=005) (åpnet 27 juli 2021).
- Council of Europe (2021) *Reservations and Declarations for Treaty 005, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Tilgjengelig på <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/?module=declarations-by-treaty&numSte=005&codeNature=0> (åpnet 27 juli 2021).

Forsidebilder: Olena Tur (udatert) *Bergen, Norway. View of historical buildings in Bryggen – Hanseatic wharf in Bergen, Norway. UNESCO World Heritage Site*. Shutterstock ID 777123067.

Taisiia Stupak (2019) *Woman wearing white dress with hands on waists*. Tilgjengelig på <https://unsplash.com/photos/mt7BDYW0qLU>.

Vær oppmerksom på at bruken av et fotografi av en jente eller kvinne i denne rapporten ikke innebærer at hun har eller ikke har gjennomgått kjønnslemlestelse.

28 Too Many / Orchid Project takker Julie Granlund for hennes oversettelse og gjennomgang av dette dokumentet. Samarbeidet har vært mulig takket være FNs frivillige nettside, <https://app.unv.org>.

Denne rapporten analyserer og diskuterer anvendelsen av nasjonale (straffe)lover på utførelsen av kjønnslemlestelse og eventuelle relaterte forbrytelser. Den undersøker også andre juridiske faktorer som anses som relevante, for eksempel juridiske forpliktelser til å rapportere kjønnslemlestelse eller sannsynlig kommende utførelse av kjønnslemlestelse, tilgjengelige juridiske beskyttelsestiltak for jenter og kvinner som er i risiko for å bli utsatt for kjønnslemlestelse, og eventuelle forpliktelser nasjonale myndigheter har i forhold til kjønnslemlestelse.

Den opprinnelige forskningen utført for denne rapporten besto av et spørreskjema utviklet av 28 Too Many (part of Orchid Project) og Ashurst LLP. Informasjonen i svarene på det spørreskjemaet ble deretter gjennomgått av Middelburg Human Rights Law Consultancy og Advokatfirmaet Grette AS, deretter oppdatert og brukt som grunnlag for videre undersøkelse av relevante kilder. Denne rapporten er hovedsakelig basert på primærrettskilder som lovverk, rettspraksis og autoritativ litteratur, men bruker sekundærkilder som offentlige dokumenter, tidsskriftsartikler og avisartikler.

Denne rapporten er utarbeidet kun som et juridisk forskningsarbeid og representerer ikke juridiske råd i forhold til noen av Norges lover. Den gir seg ikke til å være fullstendig eller å gjelde noen spesielle faktiske eller juridiske omstendigheter. Den utgjør ikke, og må ikke stoles på som, juridisk rådgivning eller oppretter et advokat-klientforhold med noen person eller enhet. Verken 28 Too Many, Orchid Project, Ashurst LLP og Middelburg Human Rights Law Consultancy eller noen annen bidragsyter til denne rapporten påtar seg ansvar for tap som kan oppstå som følge av å stole på informasjonen her, eller eventuelle unøyaktigheter, inkludert endringer i loven siden undersøkelsen ble fullført i august 2021. Ingen bidragsytere til denne rapporten utgir seg for å være kvalifisert til å gi juridisk rådgivning med hensyn til noen jurisdiksjon som et resultat av hans eller hennes deltakelse i dette prosjektet eller bidrag til denne rapporten. Juridisk rådgivning bør innhentes fra juridisk rådgiver kvalifisert i den/de relevante jurisdiksjonen(e) når det gjelder spesifikke omstendigheter. Det bør videre bemerkes at i mange land er det mangel på juridisk presedens for straffene fastsatt i loven, noe som betyr at det i praksis kan brukes mindre straff.

Anerkjennelser:

Ashurst LLP

Middelburg Human Rights Law Consultancy

Advokatfirmaet Grette AS

Version 1, September 2023

© Orchid Project & 28 Too Many 2021
research@orchidproject.org

